

**המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון**

**החייבים בדמי מזונות
למוסד לביטוח לאומי,
2009**

**מאת
אסתר טולידנו**

ירושלים, תמוז התשע"א, יולי 2011

מבוא

חוק המזונות מבטיח תשלום לנשים גרושות, נפרדות, ידועות בציבור או נשים שנישאו שנית, שבית הדין פסק להן מזונות, אך החייב בדמי המזונות אינו ממלא את חובתו כלפיהן. המוסד לביטוח לאומי אחראי לתשלום דמי מזונות לזוכות ולגביית דמי המזונות שנפסקו בפסק הדין מהחייבים.

בשנת 2010 היו כ-51 אלף תיקים של חייבים לדמי מזונות פעילים במוסד לביטוח לאומי. אלה כללו כ-20 אלף תיקים של חייבים של זוכות שקיבלו דמי מזונות בשנת 2009 וכ-31 אלף תיקים של חייבים שנשותיהם חדלו לקבל תשלום ונשאר חוב של החייב בדמי מזונות. בשנה זו המוסד לביטוח לאומי שילם דמי מזונות בסכום של כ-446 מיליון שקל חדש. סך התקבולים מבני הזוג החייבים לתקופה זו הגיע לכ-179 מיליון ש"ח, שהם כ-40% מסך התשלומים ששולמו לנשים בשנה. סך החוב שהצטבר מאז הפעלת חוק המזונות ב-1972 מסתכם ביותר מ-4.1 מיליארד ש"ח.

הדוח שלהלן כולל מאפייני דמוגרפיה, תעסוקה ומאפיינים כלכליים של החייבים בדמי מזונות וכן נתונים על חובות של החייבים למוסד לביטוח לאומי. בסיום יוצגו תוצאות אמידת ההסתברות שהחייב ישלם במהלך השנה תשלום על חשבון החוב שצבר.

נתונים על תעסוקה ושכר במוסד לביטוח לאומי מעודכנים לשנת 2009, לכן דוח זה כולל נתונים של החייבים לשנת 2009. יודגש כי אין הבדלים של ממש במאפייני הדמוגרפיה שלהלן בין השנים 2009 ו-2010.

מאפייני דמוגרפיה

בשנת 2009 היו 49,966 חייבים בדמי מזונות. התפלגות לפי גיל מראה, כי כ-70% הם בני 35-54, רק 11% צעירים עד גיל 34 ורק כ-20% מבוגרים מעל גיל 54. הגיל הממוצע הוא 46. כצפוי החייבים לזכות המקבלות תשלום מהמוסד לביטוח לאומי באופן שוטף צעירים יותר מהחייבים לזכות שהפסיקו לקבל תשלום, 42 לעומת 50 בהתאמה.

החייבים בדמי מזונות לפי גיל זכאות הזוכה, 2009 (לא כולל הנפטרים)

גיל ממוצע	גיל				סך הכול	זכאות הזוכה
	55+	54-45	44-35	עד גיל 34		
46.3	20.1	35.1	33.3	11.5	45,448	סך הכול
41.9	7.3	28.5	44.9	19.4	21,857	מקבלת דמי מזונות
50.3	32.0	41.3	22.5	4.2	23,591	הפסיקה לקבל דמי מזונות

התפלגות לפי מצב משפחתי מצביעה על כך שכ-81% הם גרושים מהזכות לדמי מזונות, 18% בהם נשואים שנית. 15% עדיין נשואים לזכות אך חיים בנפרד מהן. היתר – 4% – רווקים ידועים בציבור.

החייבים בדמי מזונות לפי מצב משפחתי וזכאות הזוכה, 2009 (לא כולל נפטרים)

מצב משפחתי				סך הכול	זכאות הזוכה
אחר	נשוי שנית	נשוי לזוכה	גרוש		
3.6	18.4	15.1	62.9	45,448	סך הכול
4.8	19.2	13.6	62.4	21,857	מקבלת דמי מזונות
2.6	17.7	16.5	63.2	23,591	הפסיקה לקבל דמי מזונות

כ-14% מהחייבים הם ערבים. שיעור זה גבוה יותר בקרב החייבים לזכות שמקבלות דמי מזונות באופן שוטף, כלומר שיעור הערבים מתוך החייבים בדמי מזונות בעלייה בהתאם לגידול האוכלוסייה הערבית.

החייבים בדמי מזונות לפי לאום וזכאות הזוכה, 2009 (לא כולל נפטרים)

דת		סך הכול	זכאות הזוכה
לא יהודים	יהודים		
13.8	86.2	45,448	סך הכול
16.5	83.5	21,857	מקבלת דמי מזונות
11.3	88.7	23,591	הפסיקה לקבל דמי מזונות

בסך הכול הארצי יש 19 חייבים בדמי מזונות על כל 1,000 גברים בגילאים 20 ויותר. התפלגות לפי מחוז ונפה של החייבים מראה כי השיעור הגבוה ביותר נמצא במחוז הדרום בנפת באר שבע – 27 חייבים על כל 1,000 גברים, השיעור הנמוך ביותר נמצא במרכז בנפה פתח תקוה עם 13 חייבים על כל 1,000 גברים.

השוואה בין יהודים לערבים, לפי מקום המגורים של החייב, מראה כי בקרב הערבים החייבים מרוכזים בעיקר ברמלה (38 חייבים על כל 1,000 גברים) ובחיפה (30 חייבים על כל 1,000 גברים). בבאר שבע אין הבדלים בין האוכלוסיות.

החייבים בדמי מזונות לפי מחוז ונפה, 2009

שעור החייבים ששילמו לפחות תשלום אחד ב-2009	מספר חייבים על כל אלף גברים בגילאים +20	סך הכול	מחוז ונפה
35.1	19	49,966	סך הכול
35.5	15	4,479	ירושלים
35.5	15	4,479	ירושלים
41.7	15	6,315	הצפון
46.1	21	781	צפת
40.8	21	750	כינרת
42.9	14	2,045	זרעאל
40.0	14	2,603	עכו
36.8	10	136	גולן
38.9	18	5,919	חיפה
37.2	20	4,236	חיפה
43.1	15	1,683	חדרה
40.7	15	9,763	המרכז
40.4	18	2,499	השרון
39.5	13	2,795	פתח תקוה
40.9	19	1,739	רמלה
42.1	15	2,730	רחובות
35.3	16	8,567	תל-אביב
35.3	16	8,567	תל-אביב
36.8	26	9,493	הדרום
38.2	24	4,221	אשקלון
35.8	27	5,272	באר שבע
39.2	11	905	יהודה ושומרון

מאפייני תעסוקה ושכר

23,758 חייבים, שהם 48% מכלל החייבים, עבדו לפחות חודש אחד בשנת 2009; רובם היו שכירים, 13% היו עצמאים (7% עבדו גם בתור שכירים). פחות ממחצית החייבים השכירים עבדו כל השנה. מעקב אחרי תעסוקת החייבים שהיו שכירים בשנת 2009 למשך שלוש השנים האחרונות 2007-2009, מצביע על כך שרק רבע מהם עבדו במשרה קבועה (5,924 עבדו 36 חודשים).

החייבים בדמי מזונות העובדים כשכירים לפי מספר חודשי עבודה, 2009

מספר העובדים השכירים		סך הכול
אחוזים	מספרים מוחלטים	
100	23,758	סך הכול
25.4	6,038	6-1
11.9	2,837	9-7
9.3	2,204	11-10
46	10,940	12

שליש מהחייבים עבדו בשכר שאינו עולה על השכר המינימום, עוד 50% עבדו בשכר שבין השכר המינימום והשכר הממוצע במשק. רק 18% עבדו בשכר העולה על השכר הממוצע במשק. השכר הממוצע של החייבים היה 72% מהשכר הממוצע במשק.

החייבים בדמי מזונות שכירים לפי רמת השכר ותשלום חוב, 2009

שכר חודשי חציוני	שכר חודשי ממוצע	גובה השכר החודשי			סך הכול	תקבולים מהחייבים
		מעל השכר הממוצע	משכר מינימום עד שכר ממוצע	עד שכר מינימום		
4,931	5,740	18.4	49.6	32	23,758	סך הכול
5,518	6,208	22.4	52.4	25.2	11,665	שילם על חשבון החוב ב-2009
4,409	5,291	14.6	46.9	38.5	12,093	לא שילם כלל

בסיכום אפשר לומר שאוכלוסיית החייבים בדמי מזונות למוסד לביטוח לאומי נמצאת בעשירונים הנמוכים שכן רק 11% עבדו במשרה קבועה. רובם בשכר נמוך יחסית.

מאפיינים שונים של החייבים בהתאם לרמת החוב

8% מהחייבים נפטרו, 7% שוהים בחוץ לארץ יותר משנתיים, 18% נוספים מתפרנסים רק מקצבאות ביטוח לאומי, 48% עובדים ו-19% הנותרים כוללים אסירים פושטי רגל, נכי צה"ל וכו'.

החייבים בדמי מזונות לפי מאפיינים שונים, 2009

מאפיינים שונים					סך הכול	תקבולים מהחייבים
אחר	עובד	הכנסתו רק מקצבאות ביטוח לאומי	שוהה בחו"ל יותר משנתיים	נפטר		
19.2	47.6	18.2	6.8	8.2	49,966	סך הכול
11.8	67.1	19.4	0.8	0.9	17,541	שילם על חשבון החוב ב-2009
23.3	37.0	17.5	10.0	12.2	32,425	לא שילם כלל

סך החוב בסוף שנת 2009 היה 3.9 מיליארד ש"ח. מבדיקת התפלגות החוב לפי מאפייני החייבים עולה ש-43% מהחוב הצטבר אצל חייבים שעובדים, 24% ממנו בקרב מי שפשטו רגל, אסירים וכו', 20% היו חייבים מי שהכנסתם מקצבאות הביטוח הלאומי בלבד, 8% היו חייבים שוהים בחו"ל ו-4% מהחוב היו של נפטרים. כלומר לפחות 36% מהחוב אי אפשר לגבות (נפטרים, בחו"ל פושטי רגל, אסירים ונכי צה"ל).

סך החוב והחוב הממוצע לפי מאפיינים שונים של החייבים, 2009

מאפיינים שונים					סך הכול	סך החוב / חוב ממוצע	זכאות הזוכה
אחר	עובד	הכנסתו רק מקצבאות ביטוח לאומי	שוהה בחו"ל יותר משנתיים	נפטר			
942,196	1,672,597	771,622	329,521	166,378	3,882,314	סך החוב (אלפי ש"ח)	סך הכול
99,251	70,401	84,878	97,261	40,393	77,699	חוב ממוצע (בש"ח)	
148,601	666,133	259,981	10,058	10,824	1,095,596	סך החוב (אלפי ש"ח)	מקבלת דמי מזונות
106,094	83,942	76,330	72,881	70,746	62,459	חוב ממוצע (בש"ח)	
793,595	1,006,464	511,641	319,463	155,554	2,786,718	סך החוב (אלפי ש"ח)	הפסיקה לקבל דמי מזונות
106,094	83,942	89,998	98,296	39,222	85,943	חוב ממוצע (בש"ח)	

החוב הממוצע לחייב הוא 77,700 ש"ח; החוב הממוצע הנמוך ביותר הוא בקרב החייבים שעובדים והגבוה הוא אצל החייבים שאי אפשר לגבות מהם (בחו"ל, פושטי רגל, אסירים ונכי צה"ל).

תוצאות האמידה: הסתברות שהחייב ישלם חלק מהחוב

ההסתברות לגבות לפחות חלק מהחוב גבוהה יותר בקרב החייבים בני 35-44 ובקרב היהודים. ההסתברות גדלה עם העלייה במספר חודשי עבודה ועם העלייה בגובה ההכנסה מעבודה. החייבים שמקבלים קצבאות בביטוח לאומי משלמים חובם יותר מאחרים, כצפוי.

השפעת מאפייני דמוגרפיה וכלכלה על הסתברות שהחייב ישלם חלק מהחוב

	גיל החייב (בהשוואה לחייבים הצעירים עד גיל 34)
0.03990	חייבים בני 35-44
0.02497	חייבים בני 45-54
אין הבדל	חייבים מבוגרים מעל גיל 54
	מצב משפחתי של החייב (בהשוואה לחייבים הגרושים)
אין הבדל	נשואים
0.10299	נשואים שנית
	לאום של החייב (בהשוואה לערבים)
0.05484	יהודים
	מחוז מגורים של החייב (בהשוואה למחוז ירושלים)
אין הבדל	הצפון
אין הבדל	חיפה
אין הבדל	המרכז
אין הבדל	תל אביב
-0.04210	הדרום
	זכאות הזוכה (בהשוואה לאי זכאות)
0.15777	הזוכה מקבלת דמי מזונות
	קבלת גמלה של החייב (בהשוואה לאי קבלת גמלה)
0.26718	החייב מקבל גמלה
	מספר חודשי עבודה ב-2009 (בהשוואה לאלה שלא עבדו כלל)
0.05874	עבדו פחות מ-7 חודשים
0.14240	עבדו בין 7-9 חודשים
0.16340	עבדו בין 10-11 חודשים
0.21493	עבדו 12 חודשים
	רמת ההכנסה מעבודה (בהשוואה לבעלי הכנסות נמוכות)
0.13460	בעלי הכנסה שבין שכר מינימום לשכר הממוצע במשק
0.17693	בעל הכנסה מעל השכר הממוצע במשק